Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)

den 21 december 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor – Artikel 1.2 – Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter – Undantagna från direktivets tillämpningsområde – Lån som ska återbetalas i utländsk valuta – Avtalsvillkor som avspeglar en nationell dispositiv bestämmelse – Betydelsen av att nämnda artikel 1.2 inte har införlivats – Artiklarna 3.1 och 4.1 – Prövning av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt – Artikel 8 – Antagande och bibehållande av strängare nationella bestämmelser för att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten – Samspelet mellan dessa olika bestämmelser i direktiv 93/13”

I mål C-243/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Polymeles Protodikeio Athinon (förstainstansdomstol i Aten, Grekland) genom beslut av den 5 maj 2020, som inkom till domstolen den 5 juni 2020, i målet

DP,

SG

mot

Trapeza Peiraios AE,

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av domstolens vice ordförande L. Bay Larsen, tillika tillförordnad ordförande på sjätte avdelningen, samt domarna N. Jääskinen (referent) och M. Safjan,

generaladvokat: J. Kokott,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

* Rättegångsspråk: grekiska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– DP och SG, genom V. Kontogiannis, dikigoros,

– Trapeza Peiraios AE, genom S. Spyropoulos, dikigoros,

– Greklands regering, genom V. Karra, S. Charitaki och A. Magrippi, samtliga i egenskap av ombud,

– Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vláčil och S. Šindelková, samtliga i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García och A. Katsimerou, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 1.2, 3.1, 4.1 och 8 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan DP och SG, å ena sidan, och Trapeza Peiraios AE, å den andra sidan, angående påstått oskäliga avtalsvillkor i tilläggsavtal till ett låneavtal uttryckt i euro varigenom euro ersattes med schweiziska franc.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 Det tolfte och det trettonde skälet i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Den nationella lagstiftningen medger för närvarande bara en partiell harmonisering, och detta direktiv täcker endast avtalsvillkor som inte förhandlats fram individuellt. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att, med iakttagande av fördraget, ge konsumenterna ett bättre skydd genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i detta direktiv.

Sådana författningsföreskrifter hos medlemsstaterna som direkt eller indirekt reglerar villkoren för konsumentavtal antas inte innehålla oskäliga villkor. Därför förefaller det inte nödvändigt att villkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter och principer eller bestämmelser i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt underkastas bestämmelserna i detta direktiv. I det avseendet omfattar uttrycket ’bindande författningsföreskrifter’ i artikel 1.2 även regler som enligt lagstiftningen gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats.”

4 I artikel 1.2 i direktivet föreskrivs följande:

”Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

5 Den grekiska språkversionen av artikel 1.2 i direktivet innehåller ett andra stycke som har följande lydelse:

”I det avseendet omfattar uttrycket ’bindande författningsföreskrifter’ i artikel 1.2 även regler som enligt lagstiftningen gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats.”

6 I artikel 3.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

7 I artikel 4 i direktivet anges följande:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

8 I artikel 8 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

Grekisk rätt

9 I artikel 291 i Astikos Kodikas (civillagen) föreskrivs följande:

”När det gäller penningskulder som uttryckts i utländsk valuta och som ska betalas i Grekland har gäldenären, om inte annat avtalats, rätt att betala i nationell valuta till den växelkurs för den utländska valutan som gäller på den ort och den dag då betalning sker.”

10 Artikel 2.6 i lag 2251/1994 av den 16 november 1994 om konsumentskydd (FEK A’ 191), genom vilken direktiv 93/13 införlivades med grekisk rätt, föreskriver följande i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad lag 2251/1994):

”Allmänna avtalsvillkor som medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter till nackdel för konsumenten är förbjudna och ogiltiga. Frågan huruvida ett allmänt villkor som ingår i ett avtal är oskäligt ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen till alla särskilda omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

11 Kärandena i det nationella målet är två konsumenter bosatta i Grekland, där de har inkomster i euro. Den 3 september 2004 ingick de ett avtal om fastighetslån med Trapeza Peiraios, en bank med säte i denna medlemsstat. Löptiden för lånet var 30 år. Enligt låneavtalet var lånevalutan euro med en rörlig räntesats som fastställdes i förhållande till 360 dagars Euribor.

12 Den 26 mars 2007 och den 25 juni 2007 undertecknade parterna två tilläggsavtal för att omvandla detta låneavtal, som ursprungligen hade upptagits i euro, till schweiziska franc. I tilläggsavtalen angavs dels att resterande belopp skulle återbetalas i schweiziska franc, dels att räntan skulle beräknas enligt en fast räntesats under de tre första åren och därefter enligt en rörlig räntesats motsvarande 360 dagars LIBOR förschweiziska franc.

13 Det framgår av handlingarna i målet att enligt villkor 4.5 i sistnämnda tilläggsavtal ”ska gäldenären återbetala lånet antingen i samma valuta eller i euro motsvarande beloppet i schweiziska franc, varvid detta belopp beräknas på dagen för den månatliga förfallodagen på grundval av växelkursen för den berörda valutan såsom den framgår av interbankmarknaden för valuta. Kursen kommer att vara högre än den kurs till vilken banken säljer schweiziska franc och som finns angiven i bankens dagliga valutakursförteckning.”

14 I villkor 8.1 led 3 i nämnda tilläggsavtal föreskrivs följande: ”För det fall låneavtalet sägs upp förbehåller sig banken rätten (utan att vara skyldig därtill) – utöver de konsekvenser som i övrigt föreskrivs i detta villkor – att omvandla hela det utestående beloppet till euro med tillämpning av den faktiska växelkurs till vilken banken säljer schweiziska franc och som anges i bankens dagliga växelkursförteckning på omvandlingsdagen, och på det utestående beloppet påföra dröjsmålsränta motsvarande bankens gällande basränta för fastighetslån, marginalen och avgiften enligt lag 128/75 med tillägg av 2,5 procentenheter. Om en högre räntesats gäller är det den som ska tillämpas”.

15 Den 17 september 2018 väckte kärandena i det nationella målet talan mot Trapeza Peiraios vid den hänskjutande domstolen, Polymeles Protodikeio Athinon (Förstainstansdomstolen i Aten, Grekland), och yrkade huvudsakligen dels att tilläggsavtalen skulle ogiltigförklaras, dels att den situation som förelåg före tilläggsavtalen skulle återställas. Till stöd för sina yrkanden gjorde de bland annat gällande att de ovannämnda villkoren 4.5 och 8.1 led 3 (nedan kallade de omtvistade villkoren) är oskäliga och således ogiltiga enligt artikel 2 i lag 2251/1994. Kärandena anser att banken uppmuntrade dem att ändra låneavtalet utan att informera dem om valutarisken och detta trots att de inte hade den kunskap som krävdes för att förstå denna risk.

16 Den hänskjutande domstolen har påpekat att de omtvistade villkoren i huvudsak återger innehållet i artikel 291 i civillagen, enligt vilken låntagaren, om inte annat avtalats, i Grekland får betala sina skulder som är upptagna i utländsk valuta, antingen i den valutan eller i nationell valuta till den växelkurs för nämnda utländska valuta som gäller på betalningsorten och dagen för betalningen.

17 Den hänskjutande domstolen vill därför få klarhet i huruvida den kan pröva huruvida de omtvistade villkoren är oskäliga, trots att artikel 1.2 i direktiv 93/13 utesluter ”avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter” från direktivets tillämpningsområde.

18 Den hänskjutande domstolen har dessutom understrukit att artikel 1.2 i direktiv 93/13, i dess grekiska språkversion, undantar avtalsvillkor från prövning som avspeglar dispositiva bestämmelser i lag eller annan författning och som inte uttryckligen har återgetts i lag 2251/1994, genom vilken direktiv 93/13 införlivades med grekisk rätt.

19 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende angett att det finns skillnader i grekisk rättspraxis vad gäller frågan huruvida den nationella lagstiftningen – i avsaknad av uttryckliga bestämmelser i nationell rätt som innehåller det undantag som anges i artikel 1.2 i direktiv 93/13 – inte desto mindre kan tolkas så, att detta undantag införlivas med nationell rätt. Detta innebär i så fall att det är omöjligt att göra en oskälighetsprövning av ett avtalsvillkor som endast återger en dispositiv bestämmelse såsom artikel 291 i civillagen.

20 Det framgår således av begäran om förhandsavgörande att Areios Pagos (Högsta domstolen, Grekland) i plenum i dom nr 4/2019 slog fast att även om det undantag som föreskrivs i artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med grekisk rätt genom en särskild och uttrycklig bestämmelse, utgör detta undantag emellertid en naturlig del av artikel 2.6 i lag 2251/1994, i enlighet med en tolkning som är förenlig med unionsrätten och direktivets syfte. I den domen anges att ”[o]m det omtvistade villkoret avspeglar en tvingande eller dispositiv bestämmelse i nationell rätt är det per definition otänkbart att jämvikten mellan avtalsparterna rubbas eller att villkoret är oskäligt. En sådan klausul faller således utan vidare utanför tillämpningsområdet för lag 2251/1994”. I nämnda dom preciseras att så är fallet med ett villkor i ett avtal om fastighetslån, som återspeglar innehållet i artikel 291 i civillagen.

21 I begäran om förhandsavgörande anges emellertid att denna tolkning inte har accepterats enhälligt. Enligt minoritetsuppfattningen inom Areios Pagos (Högsta domstolen) kan det undantag som föreskrivs i artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte anses omfattas av artikel 2.6 i lag 2251/1994, eftersom undantag från prövningen av ett avtalsvillkor ska tolkas restriktivt. Denna minoritetsuppfattning grundar sig på den omständigheten att direktivet, såsom anges i tolfte skälet och artikel 8 däri, endast genomför en partiell harmonisering på miniminivå genom att ge medlemsstaterna möjlighet att erbjuda konsumenterna en högre skyddsnivå. Det är i detta syfte som den grekiska lagstiftaren, i samband med införlivandet av direktivet, avsiktligt har uteslutit tillämpningen av det undantag som föreskrivs i direktivets artikel 1.2. En annan tolkning av artikel 2.6 i lag 2251/1994 skulle strida mot den grekiska lagstiftarens vilja att säkerställa ett bättre skydd för konsumenterna, och utgör en icke godtagbar tolkning contra legem.

22 Den hänskjutande domstolen har preciserat att dess egna ledamöter till största delen ansluter sig till sistnämnda uppfattning och anser att de grekiska domstolarna kan pröva huruvida sådana villkor som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13 är oskäliga, trots att den grekiska lagstiftaren har underlåtit att införliva det undantag som föreskrivs i denna bestämmelse med nationell rätt.

23 Mot denna bakgrund beslutade Polymeles Protodikeio Athinon (Förstainstansdomstolen i Aten) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 8 i direktiv 93/13, enligt vilken medlemsstaterna får anta strängare bestämmelser för att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten, tolkas på så sätt att en medlemsstat får avstå från att införliva artikel 1.2 i direktiv 93/13 med sin nationella lagstiftning och tillåta domstolsprövning av villkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter eller dispositiva bestämmelser?

2) Kan det anses att artikel 1.2 första och andra stycket i direktiv 93/13, trots att den inte uttryckligen har införlivats med den grekiska lagstiftningen, ändå har antagits indirekt i överensstämmelse med innehållet i artiklarna 3.1 och 4.1 i direktivet på det sätt som den har införlivats genom bestämmelsen i artikel [2].[6] i lag nr 225[1]/1994?

3) Omfattar begreppet oskäliga villkor och deras räckvidd, enligt den definition som ges i bestämmelserna i artiklarna 3.1 och 4.1 i direktiv 93/13, undantaget i artikel 1.2 första och andra stycket i direktiv 93/13?

4) Kan ett villkor i ett kreditavtal som har ingåtts mellan en konsument och ett kreditinstitut och avspeglar innehållet i en dispositiv bestämmelse i medlemsstaten bli föremål för prövning av huruvida de allmänna avtalsvillkoren är oskäliga enligt bestämmelserna i direktiv 93/13 när detta villkor inte har varit föremål för individuell förhandling?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning

24 Trapeza Peiraios har gjort gällande att det finns skäl att avvisa begäran om förhandsavgörande i sin helhet samt att inte heller uppta någon av tolkningsfrågorna till prövning. Banken har för det första gjort gällande att denna begäran inte har något samband med saken i det nationella målet och anmodar EU-domstolen att avge ett rådgivande yttrande. För det andra har Areios Pagos (Högsta domstolen) redan avslutat den interna diskussion i rättspraxis som nämns i begäran om förhandsavgörande och EU-domstolen saknar behörighet att uttala sig om tolkningen av bestämmelser i nationell rätt som enbart åberopats av kärandena i det nationella målet. För det tredje är vissa av de frågor som den hänskjutande domstolen har ställt oprecisa eller till och med obegripliga.

25 Det ska härvidlag erinras om att det enligt EU-domstolens fasta praxis uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. De frågor som ställs av nationella domstolar presumeras vara relevanta. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen eller giltigheten av en unionsrättslig regel, såvida det inte är uppenbart att den begärda tolkningen inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts (dom av den 2 september 2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, punkt 26 och där angiven rättspraxis).

26 Det utgör även fast rättspraxis att den nationella domstolen, i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är ensam behörig att tolka och tillämpa bestämmelser i nationell rätt, medan EU-domstolen endast är behörig att tolka eller pröva giltigheten av en unionsrättsakt på grundval av de uppgifter om de faktiska omständigheterna som har lämnats av den nationella domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 april 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punkt 37 och där angiven rättspraxis, och dom av den 10 juni 2021, Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg), C-303/20, EU:C:2021:479, punkt 25 och där angiven rättspraxis).

27 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen ställt frågor angående betydelsen och räckvidden av flera bestämmelser i unionsrätten för att kunna avgöra om den kan göra en prövning av huruvida de omtvistade avtalsvillkoren är oskäliga med tillämpning av direktiv 93/13. Den hänskjutande domstolen har nämligen begärt att EU-domstolen ska tolka artiklarna 1.2, 3.1, 4.1 och 8 i detta direktiv och har samtidigt påpekat att lag 2251/1994, som kärandena i det nationella målet särskilt har åberopat, syftar till att införliva nämnda direktiv med den grekiska rättsordningen. Den hänskjutande domstolen har dessutom, med tillräcklig tydlighet och precision, redogjort för de faktiska omständigheter som ligger till grund för det nationella målet och den rättsliga bakgrunden till målet. Av dessa omständigheter framgår att de frågor som ställts varken saknar samband med saken i det nationella målet eller är hypotetiska.

28 Härav följer att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning.

Prövning i sak

Den fjärde frågan

29 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan, som ska prövas först, för att få klarhet i huruvida artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor som ingår i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument och som avspeglar en dispositiv bestämmelse i lag eller annan författning, det vill säga en bestämmelse som är tillämplig i avsaknad av en annan överenskommelse mellan parterna, inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, även om villkoret inte har varit föremål för individuell förhandling.

30 Det ska i detta avseende erinras om att artikel 1.2 i direktiv 93/13 föreskriver att avtalsvillkor som avspeglar ”bindande författningsföreskrifter” inte omfattas av direktivets tillämpningsområde. Detta uttryck innefattar, mot bakgrund av trettonde skälet i detta direktiv, dels sådana bestämmelser i den nationella lagstiftningen som gäller mellan de avtalsslutande parterna oberoende av deras val, dels dispositiva bestämmelser, det vill säga sådana bestämmelser som gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats (dom av den 2 september 2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

31 Det ska i detta hänseende understrykas att den grekiska språkversionen av direktiv 93/13 är den enda språkversion där artikel 1.2 i direktivet innehåller ett andra stycke vars lydelse motsvarar lydelsen i det trettonde skälet in fine i direktivet. I detta stycke anges att uttrycket ”bindande författningsföreskrifter” i denna bestämmelse även omfattar ”regler som enligt lagstiftningen gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats”.

32 Enligt domstolens fasta praxis kan emellertid den formulering som använts i en av språkversionerna av en unionsrättslig bestämmelse inte ensam ligga till grund för tolkningen av denna bestämmelse eller ges företräde framför övriga språkversioner. Unionsbestämmelserna ska nämligen tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt mot bakgrund av de olika versionerna på samtliga unionsspråk. I händelse av bristande överensstämmelse mellan språkversionerna av en unionsrättslig text, ska den aktuella bestämmelsen tolkas med hänsyn till systematiken i och ändamålet med de föreskrifter i vilka den ingår (dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

33 Vad gäller systematiken i direktiv 93/13 har domstolen slagit fast att artikel 1.2 i direktivet ska tolkas så, att ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling, men som återspeglar en regel som enligt nationell rätt är tillämplig mellan avtalsparterna när inget annat har avtalats i detta avseende, inte omfattas av tillämpningsområdet för detta direktiv (dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punkt 37).

34 Domstolen har i detta avseende preciserat att den omständigheten att ett avtalsvillkor som återspeglar en av de bestämmelser som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte har varit föremål för individuell förhandling, inte påverkar bedömningen av om villkoret är undantaget från direktivets tillämpningsområde. Enligt artikel 3.1 i direktiv 93/13 är avsaknaden av individuell förhandling nämligen ett villkor för att det ska vara möjligt att pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt, vilket inte kan göras när avtalsvillkoret inte omfattas av direktivets tillämpningsområde (dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punkt 36).

35 Vad gäller syftet med direktiv 93/13 har domstolen vid upprepade tillfällen slagit fast att, såsom framgår av trettonde skälet i direktivet, det undantag från direktivets tillämpningsområde som föreskrivs i dess artikel 1.2 är motiverat av att det i princip är rimligt att presumera att den nationella lagstiftaren har sett till att det sammantaget råder balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter i vissa avtal, en balans som unionslagstiftaren uttryckligen har velat bevara (dom av den 10 juni 2021, Prima banka Slovensko, C-192/20, EU:C:2021:480, punkt 32 och där angiven rättspraxis). Domstolen har vidare angett att den omständigheten att det har skapats en sådan balans inte utgör ett villkor för att undantaget i artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska kunna tillämpas, utan det utgör motiveringen till stöd för detta undantag (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punkt 27, och beslut av den 14 oktober 2021, NSV och NM, C-87/21, ej publicerad, EU:C:2021:860, punkt 31).

36 Det följer av övervägandena i punkterna 33–35 ovan att de nationella domstolarna inte mot bakgrund av direktiv 93/13 kan pröva huruvida ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt, även om villkoret inte har varit föremål för individuell förhandling, när detta villkor avspeglar en författningsföreskrift som är ”bindande” i den mening som avses i artikel 1.2 i direktivet. Detta begrepp omfattar inte bara en bestämmelse som är tillämplig mellan avtalsparterna oberoende av deras val, utan även en dispositiv bestämmelse, det vill säga en bestämmelse som gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats, i enlighet med den rättspraxis som nämns ovan i punkt 30.

37 Det ankommer på den nationella domstol vid vilken talan har väckts att pröva huruvida det aktuella villkoret omfattas av artikel 1.2 i direktiv 93/13 mot bakgrund av de kriterier som domstolen har fastställt, det vill säga med beaktande av de berörda låneavtalens beskaffenhet, allmänna systematik och bestämmelser samt det rättsliga och faktiska sammanhang som dessa avtal ingår i, varvid det samtidigt måste beaktas att undantaget i artikel 1.2 i detta direktiv – med hänsyn till direktivets konsumentskyddssyfte – ska tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkterna 30 och 31).

38 I förevarande fall anser den hänskjutande domstolen att de omtvistade avtalsvillkoren, som inte förefaller ha förhandlats fram mellan parterna i det aktuella låneavtalet, återger innehållet i artikel 291 i civillagen, som den kvalificerar som dispositiv bestämmelse.

39 Det ska emellertid erinras om att det ankommer på den hänskjutande domstolen att, med tillämpning av de kriterier som anges i punkt 37 ovan, pröva huruvida samtliga avtalsvillkor som angripits vid den domstolen verkligen återspeglar bestämmelser i nationell rätt som är bindande i den mening som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13, med beaktande av att de avtalsvillkor som inte omfattas av denna kvalificering inte kan uteslutas från direktivets tillämpningsområde i detta avseende. Den omständigheten att vissa avtalsvillkor som avspeglar sådana författningsbestämmelser inte omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 93/13, innebär inte att giltigheten av andra villkor i samma avtal, som inte omfattas av författningsbestämmelser, inte skulle kunna prövas av nationell domstol utifrån detta direktiv (dom av den 20 september 2018, OTP Bank och OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punkt 66).

40 Mot bakgrund av det ovanstående ska den fjärde frågan besvaras enligt följande. Artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor som ingår i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument och som avspeglar en dispositiv bestämmelse i lag eller annan författning, det vill säga en bestämmelse som är tillämplig i avsaknad av en annan överenskommelse mellan parterna, inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, även om villkoret inte har varit föremål för individuell förhandling.

Den andra och den tredje frågan

41 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra och den tredje frågan, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att domstolarna i en medlemsstat är skyldiga att undanta de villkor som avses i denna artikel 1.2 från direktivets tillämpningsområde, även om nämnda bestämmelse inte formellt har införlivats med rättsordningen i denna stat, och att dessa domstolar i ett sådant fall kan anse att nämnda artikel 1.2 indirekt har införlivats med nationell rätt genom införlivandet av artiklarna 3.1 och 4.1 i detta direktiv.

42 Denna fråga grundar sig på antagandet att artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte uttryckligen har återgetts i den grekiska lagstiftning genom vilken direktivet har införlivats. Areios Pagos (Högsta domstolen) har därför, på grundval av en tolkning av nationell rätt som bedöms vara förenlig med direktivet, slagit fast att det undantag från direktivets tillämpningsområde som föreskrivs i dess artikel 1.2 underförstått har införts i nämnda lagstiftning, eftersom detta undantag utgör en naturlig del av artikel 2.6 i lag 2251/1994, genom vilken artiklarna 3.1 och 4.1 i direktivet har införlivats.

43 Vad för det första gäller följderna av att artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med nationell rätt, ska det understrykas att bestämmelserna i detta direktiv endast är tillämpliga på omständigheter som inte är undantagna från direktivets tillämpningsområde, bland annat enligt det undantag som införts genom nämnda artikel 1.2 och på de villkor som anges i den bestämmelsen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars 2020, Mikrokasa och Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, punkt 50, och dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punkt 23 och där angiven rättspraxis).

44 Domstolen konstaterar vidare att de avtalsvillkor som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13 undantas från direktivets tillämpningsområde, i synnerhet avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter. Även för det fall artikel 1.2 eventuellt inte har införlivats med en

medlemsstats rättsordning, är det följaktligen inte desto mindre så, att unionsrätten inte föreskriver att det utifrån kraven i detta direktiv ska prövas huruvida sådana avtalsvillkor, och indirekt de bindande nationella bestämmelser som de återspeglar, är förenliga med unionsrätten.

45 Ett sådant uteblivet genomförande kan nämligen inte ändra tillämpningsområdet för direktiv 93/13, vilket i princip ska vara detsamma i alla medlemsstater, med förbehåll för de anpassningar som är tillåtna enligt unionsrätten. Det ska i sistnämnda avseende erinras om att medlemsstaterna i synnerhet behåller möjligheten att tillämpa bestämmelserna i direktivet, i form av bestämmelser i nationell rätt, på situationer som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, under förutsättning att detta är förenligt med de mål som eftersträvas med direktivet och fördragen. (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 april 2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, punkterna 32–38).

46 Med hänsyn till det sammanhang i vilket förfarandet vid den nationella domstolen ingår, vilket följer av redogörelsen ovan i punkterna 18–22 och 42, ska det slutligen prövas huruvida domstolarna i denna stat, när artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte uttryckligen har införlivats med en medlemsstats rättsordning genom antagandet av en uttrycklig och specifik lagbestämmelse med sådant innehåll, kan, eller till och med ska, anse att nämnda bestämmelse underförstått har införlivats genom antagandet av de nationella bestämmelser varigenom artiklarna 3.1 och 4.1 i detta direktiv införlivades.

47 Det ska i detta avseende understrykas att artikel 1.2 i direktiv 93/13 begränsar tillämpningsområdet för det skyddssystem mot oskäliga villkor som införts genom detta direktiv, medan artiklarna 3 och 4 i direktivet avser begreppet oskäliga villkor respektive omfattningen av oskälighetsbedömningen avseende sådana villkor inom ramen för nämnda direktiv.

48 Såsom domstolen för övrigt redan har slagit fast är en unionsrättsakt endast tillämplig på en viss situation under förutsättning att den omfattas av den aktuella rättsaktens tillämpningsområde (beslut av den 14 april 2021, Credit Europe Ipotecar IFN och Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, punkt 32 och där angiven rättspraxis, och beslut av den 14 oktober 2021, NSV och NM, C-87/21, ej publicerat, EU:C:2021:860, punkt 37). Det framgår dessutom tydligt av själva uppbyggnaden av direktiv 93/13 att en eventuell bedömning av huruvida ett villkor är oskäligt mot bakgrund av bestämmelserna i direktivet, särskilt artiklarna 3 och 4, kräver att det först fastställs huruvida det aktuella villkoret omfattas av direktivets tillämpningsområde, särskilt med hänsyn till det undantag som anges i artikel 1.2 i direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, EU:C:2021:469, punkterna 23 och 26, beslut av den 14 april 2021, Credit Europe Ipotecar IFN och Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, punkt 33, och beslut av den 14 oktober 2021, NSV och NM, C-87/21, ej publicerat, EU:C:2021:860, punkt 38).

49 När artikel 1.2 i direktiv 93/13, som syftar till att definiera direktivets tillämpningsområde, inte formellt har införlivats med en medlemsstats rättsordning genom en uttrycklig och specifik lagbestämmelse, får domstolarna i den medlemsstaten följaktligen inte anse att denna bestämmelse indirekt införlivats med denna rättsordning genom införlivandet av artiklarna 3.1 och 4.1 i direktivet, vilka inte har samma syfte.

50 Mot bakgrund av det ovanstående ska den andra och tredje frågan besvaras enligt följande. Artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de avtalsvillkor som avses i denna bestämmelse inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, även om nämnda bestämmelse inte formellt har

införlivats med rättsordningen i denna stat, och att domstolarna i denna medlemsstat i ett sådant fall inte kan anse att nämnda artikel 1.2 indirekt har införlivats med nationell rätt genom införlivandet av artiklarna 3.1 och 4.1 i detta direktiv.

Den första tolkningsfrågan

51 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 8 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att anta eller bibehålla bestämmelser i nationell rätt som leder till att det konsumentskyddssystem som föreskrivs i detta direktiv tillämpas på avtalsvillkor som omfattas av artikel 1.2 i direktivet.

52 Det ska inledningsvis konstateras att den hänskjutande domstolen och kärandena i det nationella målet tycks vara överens om att underlåtenheten att införliva undantaget i artikel 1.2 i direktiv 93/13 med grekisk rätt genom lag 2251/1994 underförstått syftar till, på grundval av artikel 8 i direktivet, att höja konsumentskyddsnivån i förhållande till den nivå som garanteras genom direktivet. Trapeza Peiraios och den grekiska regeringen har emellertid i sina skriftliga yttranden bestritt att den nationella lagstiftaren haft en sådan avsikt.

53 Enligt fast rättspraxis ankommer det på EU-domstolen, i enlighet med fördelningen av behörighet mellan unionsdomstolen och de nationella domstolarna, att beakta den faktiska och rättsliga bakgrunden till tolkningsfrågorna, såsom den angetts i beslutet om hänskjutande. En begäran om förhandsavgörande kan således inte prövas mot bakgrund av den tolkning av nationell rätt som förespråkats av en medlemsstats regering i en medlemsstat eller av en part i det nationella målet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 april 2021, État belge (Omständigheter som hänför sig till tiden efter beslut om överföring), C-194/19, EU:C:2021:270, punkt 26 och där angiven rättspraxis).

54 Det ska emellertid erinras om att enligt tolfte skälet i direktiv 93/13 genomför direktivet endast en partiell harmonisering på miniminivå av nationell lagstiftning om oskäliga villkor, vilket ger medlemsstaterna möjlighet att, med iakttagande av EUF-fördraget, ge konsumenterna ett bättre skydd genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i detta direktiv. Det följer vidare av artikel 8 i direktivet att medlemsstaterna, för att säkerställa en högre skyddsnivå för konsumenten inom det område som omfattas av direktivet, får anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 april 2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, punkt 33, och dom av den 3 september 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 och C-252/19, EU:C:2020:631, punkt 84).

55 Det framgår av ordalydelsen i artikel 8 i direktiv 93/13 att den möjlighet som medlemsstaterna har enligt denna bestämmelse för att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå ska tillämpas ”inom det område som omfattas av detta direktiv”, vilket omfattar de avtalsvillkor som kan vara oskäliga i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

56 När det gäller artikel 1.2 i direktiv 93/13, jämförd med trettonde skälet i samma direktiv, undantar denna bestämmelse vissa villkor i konsumentavtal från direktivets tillämpningsområde, bland annat sådana som avspeglar bindande författningsföreskrifter.

57 Artikel 1.2 i direktiv 93/13 påverkar inte medlemsstaternas möjlighet enligt tolfte skälet och artikel 8 i detta direktiv att, med iakttagande av EUF-fördraget, säkerställa en högre skyddsnivå för konsumenten genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i direktivet.

58 I domen av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, punkterna 30–35, 40 och 43) – som rörde förhållandet mellan den möjlighet som ges i artikel 8 och undantaget från förfarandet för den materiella prövningen av oskäliga villkor som föreskrivs i artikel 4.2 i direktiv 93/13 – fastslog domstolen, efter att ha konstaterat att de avtalsvillkor som avses i artikel 4.2 i direktivet ingår i det område som omfattas av direktiv 93/13, att dessa båda bestämmelser inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som tillåter en domstolsprövning av sådana villkors oskälighet som säkerställer konsumenten en högre skyddsnivå än den som fastställs enligt direktivet.

59 Domstolen har senare erinrat om att de avtalsvillkor som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte är föremål för en eventuell oskälighetsbedömning, men att de trots detta ingår i det område som omfattas av direktivet i den mening som avses i artikel 8 i direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 41), och att en nationell bestämmelse som ger undantaget i artikel 4.2 en mer begränsad räckvidd, bidrar till det konsumentskyddssyfte som eftersträvas med direktivet (dom av den 3 september 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 och C-252/19, EU:C:2020:631, punkt 85).

60 Det finns emellertid en skillnad mellan artikel 1.2 i direktiv 93/13, som undantar en första kategori av avtalsvillkor från direktivets materiella tillämpningsområde, och artikel 4.2 i direktivet, i vilken detta tillämpningsområde inte fastställs, men enligt vilken en andra kategori avtalsvillkor – vilka i sig omfattas av direktivets tillämpningsområde – undantas från oskälighetsbedömning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 32).

61 Det kan följaktligen konstateras att de avtalsvillkor som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte ingår i det område som omfattas av detta direktiv och att artikel 8 i direktivet följaktligen inte är tillämplig på nämnda artikel 1.2.

62 Med detta sagt ska det emellertid framhållas att medlemsstaterna, såsom angetts ovan i punkt 45, får tillämpa bestämmelserna i detta direktiv på områden som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, under förutsättning att detta är förenligt med de mål som eftersträvas med direktivet och fördragen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 april 2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, punkt 37).

63 Den första frågan ska följaktligen besvaras enligt följande. Artikel 8 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att anta eller bibehålla bestämmelser i nationell rätt som leder till att det konsumentskyddssystem som föreskrivs i detta direktiv tillämpas på avtalsvillkor som omfattas av artikel 1.2 i direktivet.

Rättegångskostnader

64 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (sjätte avdelningen) följande:

1) **Artikel 1.2 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att ett villkor som ingår i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument och som avspeglar en dispositiv bestämmelse i lag eller annan författning, det vill säga en bestämmelse som är tillämplig i avsaknad av en annan överenskommelse mellan parterna, inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, även om villkoret inte har varit föremål för individuell förhandling.**

2) **Artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de avtalsvillkor som avses i denna bestämmelse inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, även om nämnda bestämmelse inte formellt har införlivats med rättsordningen i denna stat, och att domstolarna i denna medlemsstat i ett sådant fall inte kan anse att nämnda artikel 1.2 indirekt har införlivats med nationell rätt genom införlivandet av artiklarna 3.1 och 4.1 i detta direktiv.**

3) **Artikel 8 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att anta eller bibehålla bestämmelser i nationell rätt som leder till att det konsumentskyddssystem som föreskrivs i detta direktiv tillämpas på avtalsvillkor som omfattas av artikel 1.2 i direktivet.**

Underskrifter